

PETFORM PANELLERİ – I

SN.SELAHATTİN HAKMAN’IN KONUŞMASI

Tarih : 16.09.2008

Mekân : Sheraton Hotel – Ankara

Konuşmacı : Selahattin Hakman (Sabancı Holding Enerji Grup Başkanı ve EnerjiSA Yönetim Kurulu Başkanı)

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sibel Hanım’ın biraz önceki kapsamlı sunumundan sonra gerek Avrupa’daki gerek dünyadaki gelişmeleri ve Türkiye’de doğalgaz sektöründeki, ama sadece doğalgaz değil, elektrik sektöründen de söz etti, gelişmeleri açıklayan kapsamlı sunumundan sonra çok uzun anlatacak bir konu yok.

Ancak ben bir adım daha geriye gidip, bu sözünü ettiğimiz doğalgaz konusunu daha genel bir kapsam içinde değerlendirmek istiyorum. Bu kapsam, öncelikle enerji. Bugün dünyada enerji dediğimiz zaman derhal iki tane sorunla karşılaşırız. Bunlardan bir tanesi arz güvenliği, en genel anlamıyla enerji konusundaki arz güvenliği. Küreselleşen dünyada özellikle Çin, Hindistan gibi büyük nüfusa sahip ülkelerin bu küresel ekonomiye entegre olmaları, kendi kalkınma hamlelerini gerçekleştirmeleri, dünya üzerinde zaten kısıtlı olan enerji kaynaklarına olan ilgiyi çok yoğunlaştırdı. Ve bunun sonucu olarak birincil enerji kaynaklarından başlayarak enerji kaynaklarının kullanımına ulaşmak, bu kullanımı sürekli kılabilmek bütün toplumların, bütün insanlığın önündeki en önemli problemlerden birisi oldu.

Gerek ekonomik gelişme açısından gerek insanların yaşam kalitesinin yükselmesi açısından kaçınılmaz bir girdi olan, vazgeçilmez bir girdi olan enerjiye ulaşmak ve buna sürekli bir şekilde ulaşmak dünyada insanlığın en önemli sorunlarından biri. Ve bugünde dünyaya baktığımız zaman, anlaşmalara, savaşlara, zorluklara, bunların pek çoğunun temelinde enerji konusunda görüyoruz.

Bu açıdan Türkiye’de, özellikle yine dünyanın en hızlı kalkınmakta olan ülkelerinden biri olarak, bir yandan sanayisini geliştirirken bir yandan insanların yaşam kalitesini arttırma çabasında olan bir ülke olarak, giderek artan enerji ihtiyacını, son yıllara baktığımızda hepimiz biliyoruz, yılda % 8 ve üstünde bir talep artışı var, burada arz güvenliğinin her anlamda sağlanabilmesi çok büyük önem kazanıyor.

Dünyada enerji dediğimiz zaman ikinci karşılaşılan soru işareti çevre ve özellikle iklim değişikliği konusu. Orta ve uzun vadede insanlığı tehdit edecek boyutlara

ulaşan iklim değışikliğı konusu doğrudan doğruya dünyadaki enerji kullanımıyla da bağımlı.

Aynı konular, küresel bir oyunun parçası olarak Türkiye için de aynı şekilde geçerli diye düşünüyorum ve özellikle çevre açısından baktığımız zaman, diğer fosil yakıtlarla karşılaştırdığımızda doğalgazın da burada ayrı bir önemi, ayrı bir yeri olduğu da karşımıza çıkıyor. Genel anlamda birincil enerji kaynakları açısından değerlendirdiğimizde doğalgazın böyle bir önemi var. Öte yandan Türkiye'nin, özellikle içinde bulunduğumuz günlerde ve önümüzdeki yakın gelecekte ciddi bir challenge, çözmesi gereken ciddi bir sorun olarak da elektrik arz güvenliğinin sağlanabilmesi konusu da ayrı bir önem kazanıyor.

Bugün Türkiye'de elektrik üretimine baktığımızda, biraz önce Sibel Hanım'ın da bahsettiği gibi, % 50'nin üzerinde bir oranda elektriğimizi doğalgazdan sağlıyoruz. Enerji ekonomisi açısından baktığımızda, enerji politikası açısından baktığımızda bu, Türkiye için çok sağlıklı bir yapıya işaret etmiyor. Özellikle doğalgaz kaynaklarına sahip olmayan bir ülke olarak. Ancak öte yandan gerçeklere de baktığımızda bugün Türkiye'nin acilen yaratması gereken elektrik üretim kapasitesi açısından baktığımızda ve bunu en hızlı şekilde nasıl gerçekleştirebileceğimiz sorusuna cevap aradığımızda, doğalgazdan da, amiyane tabiri ile kaçarımız yok! Dolayısıyla Türkiye, doğalgaz konusuna ve doğalgazın arz güvenliğinin sağlanması konusuna aynı zamanda elektrik arz güvenliğinin önemli bir parçası olarak yaklaşmak zorunda. Özellikle biraz önce Sibel Hanım'ın da gösterdiği eğrilerden baktığımız zaman 2012 ve sonrası için Türkiye'deki doğalgaz arzının güvenliğinin sağlanması önemli bir sorun olarak, önemli bir konu olarak önümüzde duruyor. Bunun sorun haline gelmeden çözülmesi gereken, cevaplanması gereken bir konu.

Arz güvenliğinin yanı sıra özellikle Türkiye gibi hızlı kalkınmasını sürdürmek çabasında olan bir ülke için, bu arz güvenliğinin sürdürülebilir bir şekilde ama yine rekabetçi fiyatlarla sağlanabilmesi de büyük bir önem taşıyor. Yani sadece fiziksel olarak arz güvenliğinin sağlanması değil, aynı zamanda küresel anlamda rekabetçi fiyatlarla sağlanması da çok önemli bir konu olarak karşımızda duruyor.

Bunları çözmek için, biraz önce Sibel Hanım, hep Sibel Hanım'ı refere ediyorum ama hakikaten çok kapsamlı bir sunum yapmış olduğu için, yine orada gördüğümüz gibi, bu arz güvenliği konusunun çözümü veya cevaplanması için dünyada tercih edilen yol, serbest ve rekabetçi piyasaların yaratılması. Bunu, elektrik konusunda da görüyoruz. Türkiye'nin şu anda karşı karşıya bulunduğu elektrik üretimi veya elektrik arzı sıkıntısının temelinde yatan olgulardan birisi Türkiye'de hedeflenen rekabetçi serbest piyasasının öngörüldüğü hızla gerçekleştirememiş olması. Bu yönde önemli adımlar atıldı ama yatırımcıya bu güveni sağlayacak bir piyasa ortamı elektrikte de uzun süre yaratılamadı. Ancak bugün yeni adımlarla o yöne doğru

daha hızlı gitmeye başladık, daha da hızlı bunu gerçekleştireceğimizi ümit ediyoruz. Burada özelleştirmelerin başlamış olması vesaire önemli göstergeler.

Aynı şekilde dünyanın çeşitli ülkelerine baktığımız zaman, biraz önce sözünü ettiğim gerek arz güvenliğinin sağlanması doğalgaz tarafında, o arz güvenliğinin sürdürülebilir bir şekilde sağlanması ve nihayetinde ekonomik olarak rekabetçi şartlarla sağlanması yolu, dünyadaki hemen hemen bütün örneklerde, özellikle Avrupa örneğinde de görüldüğü gibi rekabetçi bir serbest piyasasının oluşmasından geçiyor. Tabii rekabetçi bir serbest piyasa derken, özellikle enerji konularında gerek elektrikte olsun gerek doğalgazda olsun düzenlenmiş bir piyasadan bahsediyoruz. Belli bir geçiş süresi sonunda tam liberalizasyona ulaşacak bir piyasadan bahsediyoruz. Yani rekabetçi serbest piyasa derken bunları da düzenlenme gereğini ve bir geçiş dönemi tanımlanması ve uygulanması gereğinin de unutmamamız gerekiyor.

Bu küresel enerji hedeflerinin, yani arz güvenliği ve çevre ile uyumlu olmanın yanı sıra Türkiye’de özellikle doğalgazın ayrı bir önemi var. Bu hepimizin bildiği, hep söylediğimiz Türkiye’nin bir enerji köprüsü olması, bir energy hub’ı olması konusu. Yine hepimizin bildiği gibi, bir tarafımızda ihtiyaç, tüketim, talep, bir tarafımızda da fiziki olarak mevcut olan varlıklar, Türkiye’yi bunların bir araya gelmesinde önemli bir rol oynamak için, kaçınılmaz demeyeyim ama önemli potansiyeli olan bir coğrafi konumda gösteriyor. Böyle bir enerji köprüsü olmanın, bir enerji merkezi olmanın temel koşulu bunun ekonomik olarak anlamlı olması. Eğer bu ekonomik olarak anlamlı değilse, sadece Türkiye için değil gerek doğalgazın geldiği ülkeler için gerekse doğalgazın gideceği veya gittiği ülkeler için ve bütün bu kaynakları bir araya veya arz ile talebi bir araya getirmeyi üstlenen kurumlar, şirketler için ekonomik olarak anlamlı değilse böyle bir şeyi Türkiye zorla gerçekleştiremez.

İnanıyorum ki buradaki çok büyük bir çoğunluğumuz bunun gerçekten ekonomik olarak anlamlı olduğuna inanıyor, bunun bütün verileri de var. Yani en basitinden biraz önce dediğim coğrafi konumlara baktığımızda Türkiye’nin böyle bir rolü oynamasının ekonomik olarak anlam taşıdığını düşünüyoruz, görüyoruz. Buradan baktığımızda bunu geliştirmenin yolu yine Türkiye’de rekabetçi, güçlü oyuncuların geleceği, güçlü oyuncuların katıldığı bir pazar yeri haline dönüştürmek. Bunun için de bu oyunculara, getirenlere, alanlara, satanlara, satın alanlara bir pazarı, serbest, rekabetin gelişebileceği bir pazarı sunmamız gerekiyor.

Biraz önce Nusret Bey’in de kısa özetinde vurguladığı, Türkiye’nin bir energy hub’ı olarak gelişmesi de yine Türkiye’deki kendi iç piyasasının rekabetçi bir serbest piyasa olarak gelişmesi ve dünyadaki serbest piyasalara entegre olması. Bu, bizim arzuladığımız, hedeflediğimiz Türkiye’ye de önemli katma değerler sağlayacak bir energy hub’ı konumuna getirmenin de bence en doğru yoludur. Bunun içinde bu pazarda Türkiye’de de rekabetçi bir pazarda güçlü birtakım oyunculara ihtiyacımız

var, bu oyunu, küresel anlamdaki bu oyunun içinde yer alabilecek, güçlü oyunculara ihtiyacımız var. Fakat güçlü oyuncular derken burada bir tekel konumuna gelmiş bir kurumdan veya kurumlardan bahsetmememiz gerekiyor. Rekabetçi bir pazardan söz ediyoruz. Tekel yapılar, rekabetçi pazarın önünü tıkayan en önemli yapılardır. Bunu elektrik sektöründe de uzun yıllar gördük, tekeli yapının, hele hele kamunun elindeki bir tekeli yapının piyasanın gelişmesini ve dolayısıyla bu piyasaya yatırım yapılması nasıl engellediğini geçtiğimiz yıllarda elektrik sektöründe gördük. Aynı yola Türkiye’de doğalgaz tarafında da girilmemesi lazım.

Dolayısıyla güçlü oyuncular derken neden bahsediyoruz? Güçlü oyuncular, doğalgaz ticaretini diyelim, toptan satışını diyelim, daha büyük bir resmin parçası olarak yapan, bu konuda daha yatay veya dikey entegrasyon içinde olan ve dolayısıyla bu güçleriyle, bu potansiyelleriyle ortaya çıkıp bu oyunun içinde kendi ağırlıklarını koyabilecek olan oyuncular. Burada yatay ve dikey entegrasyondan bahsederken doğalgaz ve elektrik sektörlerini birlikte düşünmemiz mümkün, doğalgazın toptan satışı derken perakendesini, dağıtımını vesaireyi birlikte düşünmemiz mümkün. Öte yandan giderek arama ve üretim faaliyetlerini de bir arada düşünmemiz lazım.

Dolayısıyla biz bu piyasada güçlü oyunculardan söz ediyorsak, güçlü oyuncuların Türkiye’yi gerek arz güvenliği gerek rekabetçi fiyatlar gerekse Türkiye’nin hedeflediği, kendine özgü bir, yani diğer küresel yapının veya diğer ülkelerin çoğunun olmayan bir hedefi olarak bu köprü konusunu da ortaya koyarsak, böylesi güçlü oyuncuların oluşmasına ama rekabet içinde oluşmasına izin verecek bir yapıya kavuşması gerekiyor Türkiye’nin. Bunun için de bu geçiş süresinde özellikle rekabetçi pazar şartları sağlanana dek olması gereken fiyatlama yöntemlerinde her halükarda rekabetçi ama maliyetleri de yansıtacak, maliyetlerin yansımaya izin verecek, rekabeti sağlamak için aynı zamanda arz güvenliğini sağlamak için kaynak çeşitlendirmesine izin verecek, bu konuda birtakım kısıtlar ortaya koymayan bir yapıyı Türkiye’de doğalgaz sektöründe de oluşturulması gerekiyor diye düşünüyorum.

Türkiye’de depolama konusu da önemli eksiklerimizden. Bunlar tabii önemli maliyetler, hepinizin bildiği gibi önemli maliyetler gerektiren yatırımlar. Bunları yapacak ve böylelikle kendine rekabet avantajı da sağlayacak bir sektörün oluşması bence Türkiye’nin doğalgaz konusunda önündeki en önemli hedeflerden biridir. Benim çok kısa olarak özetlemek istediğim görüşlerim bunlardı, çok teşekkür ederim.